

Den oversette likheten

OVERSETTELSE: «Let godt og forsøk – dersom du klarer – å skjelne mellom de to kjønn slik naturen disponerer dem. Over alt vil du se at skillet er uklart, over alt samarbeider de i overensstemmelse med skaperens vilje», skriver de Gouges i *Kvinnerettighetserklæringen*.

Salongen presenterer over to deler Olympe de Gouges Kvinnerettighetserklæringen (1791), innledet og oversatt av Lars Tore Halvorsen. Første del spenner over de Gouges innledende brev til dronningen, samt erklæringens preambel og artikler.

Olympe de Gouges (født Marie Gouze 1748) er mest kjent for *Kvinnerettighetserklæringen*, men var også dramatiker og journalist, med innpass i Paris' litterære kretser. Offisielt var hun datter av Anne Olympe Muisset og slakteren Pierre Gouze. Kilder oppgir midlertid Marquis Jean-Jaques Lefranc som hennes biologiske far. Da de Gouges var 16 år gammel giftet hun seg med den tredivye år eldre matforedleren Louis Aubry. Et par år senere ble hun enke og flyttet med sønnen til Paris. Gouges giftet seg aldri på nytt, blant annet i frykt for å miste retten til å publisere. Hun publiserte blant annet teaterstykket *Negerslaveriet* og den filosofiske romanen *Le Prince philosophe*, begge i 1789.

Gjennom historien har de Gouges blitt tildelt meninger, samfunnsroller og intensjoner som neppe var hennes. En kvinne av folket som hverken kunne skrive eller lese var hun slett ikke. Og fremfor å være radikal feminist var hun politisk engasjert, med hjerte for undertrykkende grupper i samfunnet. Hun ble henrettet i 1793, etter å ha skrevet et veggoppslag som utfordret [republikanske prinsipper](#).

***La Déclaration des droits de la femme* kan klassifiseres som en kritisk og tidvis ironisk pastisj av *La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*, fra 1789. Erklæringen ble utgitt i en brosjyre på 24 sider i 1791. Et sentralt poeng i teksten er at [den franske revolusjonen](#) med sitt frigjøringsprosjekt overså likheten mellom kvinner og menn.**

I oversettelsen har jeg valgt å gjøre teksten noe mer tilgjengelig, blant annet ved å glatte over skrivefeil. Ønsket har samtidig vært å bevare noe av den gammelmodige stilen.

TIL DRONNINGEN.

MADAME,

LITE vant som jeg er med det språk man fører for konger, vil jeg i min noe uvanlige henvendelse

unnlåte å fare med en hoffdames smiger for å opphøye Dem. Mitt mål, Madame, er å tale oppriktig til Dem. Jeg forventet aldri en frihetens tidsalder, for å si det slik. Jeg viste meg med samme iverdighet den gang despoter straffet slike edle motiver.

I en stormfull tid hvor hele imperiet anklaget Dem og holdt Dem skyldig for vår landsomfattende ulykke, var jeg den eneste som hadde styrke til å forsvare Dem. Jeg har aldri latt meg overbevise om at en Prinsesse oppdratt blant høytstående kan dele laster med nedriheten.

Ja, Madame, da jeg så sverdet hevet mot Dem, kastet jeg et granskende blick mellom dette sverd og dets offer. Men når jeg i dag ser at man holder øye med denne hop betalte opprørere og at de holdes tilbake av frykt for loven, da vil jeg fortelle Dem, Madame, noe jeg ikke har villet si tidligere.

Når til og med utlendinger trekker våpen i Frankrike, da er De, slik jeg ser det, ikke lenger noen falskt anklaget, interessant Dronning. Tvert imot er De en uforsonlig fiende av det franske folk. Åh! Madame, tenk nå over at De selv er mor og ektefelle. Bruk all Deres innflytelse på å bidra til Fyrstenes hjemkomst¹. Dersom denne innflytelse anvendes klokt vil den styrke farens krone, bevare den for sønnen og sikre Dem det franske folks kjærlighet. Å forhandle slik, med verdighet, er en dronnings sanne oppgave. Intriger, kabaler og blodtørstighet ville bare ha fremskyndet deres fall, dersom dette var Deres hensikter.

Madame, måtte edlere dyder bli Deres kjennetegn, vekke Deres ambisjon og fylle Deres oppmerksomhet. Bare det mennesket tilfeldigheten har plassert blant de fornemme kan fremme kvinneverdighetene og fremskynde deres gjennomslag. Var De mindre opplyst, Madame, ville jeg ha fryktet at deres personlige interesser veide tyngre enn Deres kjønns. De setter ære høyt: tenk da over, Madame, at selv om de største forbrytelser blir udødeliggjort på samme måte som de største dyder, er forskjellen i historiens løp enorm i ettermæle. Den ene opphøyes til forbilde, den andre blir stående som menneskehetens verste eksempel på sjofelhet for all ettertid.

Ingen vil dømme deg for å ha arbeidet med gjenreisningen av god skikk, for å ha gitt Deres kjønn ryggraden det er laget for. Dessverre for det nye regimet er ikke dette gjort på en dag. Revolusjonen er ikke gjennomført før alle kvinner har fått bevissthet om deres skjebne og om rettighetene samfunnet har fratatt dem. Støtt denne vakre sak Madame, forsvare det ulykkelige kjønn, så vil De snart ha vunnet den ene halvparten av kongeriket og nesten tredjedel av den andre over på din side.

Dette Madame, dette er bragdene De burde gjøre dem bemerket for og nedlegge deres troverdighet i. Tro meg, Madame, livet har stor verdi – særlig ikke for en Dronning – med mindre det forskjønnes av folkets kjærlighet og velgjerningenes evige tiltrekningskraft.

Dersom det stemmer at Franskmenn mobiliserer sine krefter mot sitt fedreland, hvorfor? For ubetydelige fordeler, for fantasifostre. Tro meg Madame, alt tyder på at det monarkistiske parti vil

opløses. Det vil kvitte seg med sine tyranner, og alle som én vil forenes for å forsvare sitt fedreland.

Dette, Madame, dette er mine prinsipper. Og når jeg taler om fedrelandet mister jeg hensikten med min dedikasjon av syne. Enhver redelig borger ofrer sin heder og sine interesser dersom disse er uadskillelige fra fedrelandets.

Jeg er med den dypeste respekt

MADAME,

Deres allernådigste og allerlydigste tjener,

DE GOUGES

LES OGSÅ: [Fridom eller eigedom?](#) • [Den franske revolusjon](#)

MENNESKE², er du i stand til å være rettferdig? Det er en kvinne som stiller deg spørsmålet. Du fratar henne vel ikke retten til å spørre? Si meg, hvem gav deg herredømme til å undertrykke mitt kjønn? Din styrke? Dine talenter? Iakttatt vår skapers kløkt, se på den veldige natur du vil etterlikne og vis meg, hvis du tør, modellen bak ditt tyranniske imperium. Hev deg til dyrets nivå³, rådspør deg hos grunnstoffene og studer plantene. Kast et blikk på overgangene i den organiske materie og bøy deg for kjensgjerningene, nå som jeg gir deg anledningen. Let godt og forsøk – dersom du klarer – å skjelve mellom de to kjønn slik naturen disponerer dem. Over alt vil du se at skillet er uklart, over alt samarbeider de i overensstemmelse med skaperens vilje.

Bare mennesket har rasket sammen et prinsipp om unntak. Blind, degenerert og oppblåst av vitenskap, ønsker det i groveste uvitenhet, i opplysningens og skarpsindighetens århundre, å herske despotisk over et kjønn som deler alle dets åndelige egenskaper. Det gleder seg over revolusjonen, og krever sine rettigheter om likhet for loven. Jeg sier ikke mer.

Erklæring om kvinnen og borgerinnens rettigheter

Til dekretering i Nasjonalforsamlingens avsluttende runder eller de innledende til neste lovgivning.

Preambel

Mødre, døtre, søstre og øvrige kvinnelige representanter for nasjonen forlanger innsettelse i nasjonalforsamlingen. Ut fra overbevisningen om at ignoranse, glemsel og ringeakt for kvinners rettigheter er de egentlige årsaker til offentlig ulykke og regjeringsmaktens vanstyre, har de

besluttet å fremlegge kvinners naturlige, uavhengelige og hellige rettigheter i en lovformelig erklæring, slik at denne – tilgjengelig for samtlige medlemmer av det sosiale korpus – ustanselig verner om deres rettigheter og plikter; slik at kvinner og menns politiske handlinger i sterkere grad respekteres og til enhver tid kan sees i lys av den institusjonaliserte politikken mål; og slik at borgerinnens krav, fundert på enkle og ubestridelige prinsipper, rettes mot vernet av konstitusjonen, de gode seder og enkeltindividets lykke.

Foran og under ledelse av det høyeste Vesen, anerkjenner og erklærer det overlegne kjønn hva angår så vel skjønnhet som moderlig lidelse, herved følgende kvinne- og borgerinnerettigheter.

Første artikkel

Kvinnen fødes fri og forblir mannens like i rettigheter. Sosial forskjell kan bare være grunnet i felles nytte.

II.

Målet for enhver politisk sammenslutning er å bevare kvinnens og mannens naturlige og ufortapelige rettigheter: Disse rettigheter er [frihet](#), [eiendom](#), sikkerhet og fremfor alt motstand mot undertrykking.

III.

Opphavet til enhver suverenitet er etter sitt vesen hos folket, som ikke er annet enn kvinne og mann i forening. Ingen gruppe eller enkeltindivid kan utøve myndighet som ikke uttrykkelig går ut fra nasjonen.

IV.

Frihet og rettferdighet består i å gi sine medmennesker tilbake alt som tilhører dem: kvinnens naturlige rettigheter kjenner ingen annen begrensning enn den mannens gjentatte tyranni pålegger henne. Denne begrensningen må oppheves, i tråd med naturens og fornuftens lover.

V.

Fornuftens og naturens lov forbyr bare handlinger som er skadelige for samfunnet. Det som ikke er forbudt i henhold til denne vise og guddommelige lov, kan ikke bli hindret, og ingen kan bli tvunget til å gjøre det som den ikke befaler.

VI.

Loven må være uttrykk for folkeviljen: Alle borgerinner og borgere har rett til, personlig eller gjennom sine representanter, å være med på å forme den ut. Den skal være den samme for alle, enten den verner eller straffer. Da alle borgerinner og borgere er like i dens øyne, har de lik adgang til alle verdigheter, embeter og offentlige ombud, etter sin dyktighet og uten annen forskjell enn forskjellen i deres dyder og talenter.

LES OGSÅ: [Voltaire før og nå](#) • [Rousseaus metodiske motstand](#)

VII.

Ingen kvinne er unndratt ansvar; hun kan bli anklaget, fengslet eller holdt fast i de tilfeller som loven bestemmer. Kvinner som menn må adlyde denne strenge lov.

VIII.

Loven skal bare fastsette straffer som er strengt og øyensynlig nødvendige, og ingen kan bli straffet uten ifølge en lov som er vedtatt og kunngjort før forbrytelsen, og lovlig anvendt for kvinner.

IX.

Først når en kvinne erklæres skyldig er hun underlagt lovens strenge hånd.

X.

En skal ikke forfølge noen for deres meninger, selv de mest religiøse. Kvinnen har rett til å bestige skafottet, da skal hun også ha rett til å bestige talerstolen, forutsatt at hennes ytringer ikke forstyrrer den offentlige orden slik loven fastsetter.

XI.

En av kvinnens mest dyrebare rettigheter er fritt å kunne meddele sine tanker og meninger, da denne frihet sikrer farens legitimitet overfor sine barn. En borgerinne kan derfor fritt si: Jeg er mor til et barn som tilhører Dem, uten at barbariske fordømmer tvinger henne å holde denne sannhet skjult. Samtidig plikter hun svare for misbruk av denne friheten, i de tilfeller som er fastsatt av loven.

XII.

Sikkerheten for kvinnens og borgerinnens rettigheter krever en offentlig myndighet; denne myndighet er innsatt til fordel for alle og ikke til særlig nytte for de den er betrodd til.

XIII.

Kvinner og menn plikter skal yte likt for å dekke utgifter til opprettholdelsen av orden, sikkerhet og offentlig forvaltning. Siden kvinnen tar sin del av hardt arbeide, skal hun ha samme rettigheter ved fordelingen av stillinger, embeter, verv og næringsvirksomhet.

LES OGSÅ: [Opplysningstidens kvinner](#)

XIV.

Alle borgerinner og borgere har rett til, selv eller ved sine representanter, å dømme om den offentlige skatt er nødvendig. Borgerinnen kan ikke gi sin tilslutning med mindre hun både har tilgang til en lik fordeling av formue, men også av den offentlige tjeneste, eller uten at hun selv er med å bestemme dens beløp, utligning, oppkreving og varighet.

XV.

Alle kvinner som i likhet med menn betaler skatt, har rett til å forlange at enhver offentlig ansatt skal stå til ansvar for sin embetsvirksomhet.

XVI.

Et samfunn hvor rettighetene ikke er sikret, eller makten ikke er delt mellom bestemte myndigheter, har ingen forfatning. Grunnloven er verdiløs hvis ikke flertallet av de individer som utgjør folket har medvirket til dens utforming.

XVII.

[Eiendomsretten](#) er felles, eller atskilt for menn og kvinner. Den er ukrenkelig og hellig, og fordi det er en naturbestemt rett, kan ingen bli fratatt den med mindre offentlige grunner, vedtatt på lovlige måte, klart krever det, og på betingelse av et rettferdig vederlag, fastsatt på forhånd.

LES MER: [Kvinnefrigjøringens tragedie](#) • [Filosofi, ensomhet, revolusjon](#)

Noter

¹ Olympe de Gouges viser til fyrstene som utvandret etter stormingen av Bastillen, den 14. juli 1789.

² Olympe de Gouges skriver *homme*, som på samme tid betyr «menneske» og «mann».

³ Fra Paris til Peru og fra Japan til Roma er mennesket etter min mening det tåpeligste dyret.